ВИДАВНИЦТВО ГРАМОТА

І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

1

ЧАСТИНА ДРУГА

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ 1
І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва

2018

ПОДОРОЖ УКРАЇНОЮ

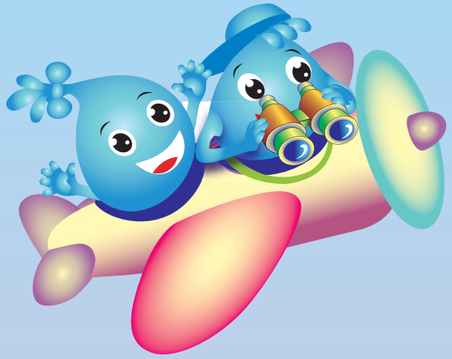

І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу
для 1 класу
закладів загальної середньої освіти

(У 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
«Грамота»
2018

УДК 57.081.1*кл1(075.2)
А66

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 06.07.2018 № 734)

Видано за державні кошти. Продаж заборонено.

Умовні позначення

— Виконай завдання!

— Попрацюй!

— Дай відповідь!

— Робота в групі

— Послухай!

— Робота в парі

— Пофантазуй!

— Запам’ятай!

— Поміркуй!

— інтернет-джерело

— Прочитай!

Андрусенко І. В.

А66 Я досліджую світ : підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) : Частина 2 / І. В. Андрусенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва. — К. : Грамота, 2018. — 96 с. : іл.

ISBN 978-966-349-691-7

ISBN 978-966-349-693-1 (частина 2)

Підручник розроблено відповідно до Типової освітньої програми колективу авторів під керівництвом Савченко О. Я. для учнів 1 класу в рамках інтегрованого курсу та Державного стандарту початкової освіти (2018 р.).

Навчальний зміст видання поєднує природничу, громадянську, історичну, здоров’язбережувальну, соціальну, технологічну освітні галузі. Інтегрований підхід внутрішньопредметних і міжпредметних зв’язків сприятиме формуванню ключових і предметних компетентностей.

Побудований за принципами інтеграції, критичного мислення, педагогіки партнерства. У ньому розкривається безмежний простір для творчості.

Викладений матеріал сприятиме розвиткові особистості учнів, формуванню соціальних, громадянських, екологічних і здоров’язбережувальних моделей поведінки.

УДК 57.081.1*кл1(075.2)

ISBN 978-966-349-691-7
ISBN 978-966-349-693-1 (частина 2)

© Андрусенко І. В., Котелянець Н. В., Агєєва О. В., 2018
© Видавництво «Грамота», 2018

Про Україну

Я тримаю у руці
Кольорові олівці.
Хочу я намалювати
Кримські гори і Карпати.
Степ і пагорби Дніпрові,
І озера, і діброви,
І веселку, і калину,
Чорне море і Дунай –
Все це наша Україна,
Наш чудовий рідний край!

Н. Зарічна

МИ — ДІТИ ТВОЇ, УКРАЇНО!

Батьківщина — це рідний край, дорога до школи, місце, де ви народилися.

Природа України багата й різноманітна. Є тут ліси, степи, луки, річки, озера… В Україні є гори — Карпатські та Кримські, є моря — Чорне й Азовське.

Столиця України — ***місто Київ***, що стоїть на берегах ***річки Дніпра***.

Розгляньте малюнок.
Як називається ваша Батьківщина?
Чим багата ваша країна?
Назвіть столицю України.
Якими містами України ви подорожували з родиною?

Послухай вірш.

Батьківщина

Знаєш ти, що таке Батьківщина?
Батьківщина — це ліс осінній,
це домівка твоя, і школа,
і гаряче сонячне коло.
Батьківщина — це праця і свято,
Батьківщина — це мама і тато,
це твої найщиріші друзі
і бджола у веснянім лузі.
Батьківщина — це рідна мова,
це дотримане чесне слово.

А. Костецький

Опиши місто або село, у якому ти живеш.

Україна — твоя Батьківщина.

Розглянь карту України. Про що вона «розповідає»?

Карта України — це зменшене зображення нашої Батьківщини.

На ній різними кольорами й позначками відображені об'єкти природи. Це — ***умовні позначення***. Наприклад, синя лінія — це річка. Блакитним кольором на карті позначено моря та озера, коричневим — гори, а зеленим — рівнини.

Який колір на карті переважає?
Що це, на вашу думку, означає?
Продовжте речення.

На карті найбільше … кольору.
Цим кольором позначають рівнини. Отже, … .
Сині хвилясті лінії — це … .
Озера та моря на карті позначають … .

Знайди гори на карті України.

У яких містах України ти мрієш побувати? Обговори вдома з дорослими майбутню подорож.

Що таке карта України?
Які кольори використовують на карті?

Людина без Батьківщини — як птах без гнізда.

Державні символи України

Державними символами України є ***Державний Прапор України***, ***Державний Герб України*** та ***Державний Гімн України***.

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ

Послухай вірші.

Прапор — це державний символ,
Він є в кожної держави.
Це для всіх — ознака сили,
Це для всіх — ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє — небо, жовте — жито,
Прапор свій оберігаєм,
Він — святиня, знають діти.

Н. Поклад

Наш герб — тризуб,
Це воля, слава й сила;
Наш герб — тризуб.
Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є,
Ми завжди будем,
Добро і пісню несемо
Ми людям.

Н. Поклад

Тризуб означає три природні стихії: повітря, воду та землю. Він відображає триєдність життя: батько — мати — дитина, що символізують силу, мудрість і любов.

Прочитай уривок із Державного Гімну України.

Державний Гімн України

(Уривок)

Ще не вмерла України ні слава, ні воля.
Ще нам, браття українці, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запанує і ми, браття, у своїй сторонці.

Рослини — символи України

Чи ростуть у твоєму місті чи селі зображені рослини? Назви їх.

Послухай вірш.

Український віночок

У віночку нашім
Різнобарвні квіти —
Символ України
І дарунок літа.
Тож усім на нього
Подивитись любо:
Гілочку зелену
Узяли у дуба,
Квіточку любистку,
Щоб усіх любили,
У барвінку листя,
Аби довго жили.
Чорнобривців квіти,
Щоб чорніли брови,
Кетяги калини —
Для краси й любові.
У вінок вплітають
Колосочки жита,
Щоб могли багато
І в достатку жити.
А в червонім маку,
Що цвіте у полі,
Кров людей, пролита
У боях за волю.
Є ще різні квіти
В нашім рідним краї,
Їх веселе літо
У вінок вплітає.

Л. Савчук

Розкажи, які рослини-символи вплітають у вінок для краси. Для довголіття? Щоб жити в достатку? Що символізують червоні маки?

Що означає *любити свою Батьківщину?*

Усім серцем люблю Україну свою.

КАЛИНА — СИМВОЛ УКРАЇНИ

З чим ти будеш працювати?

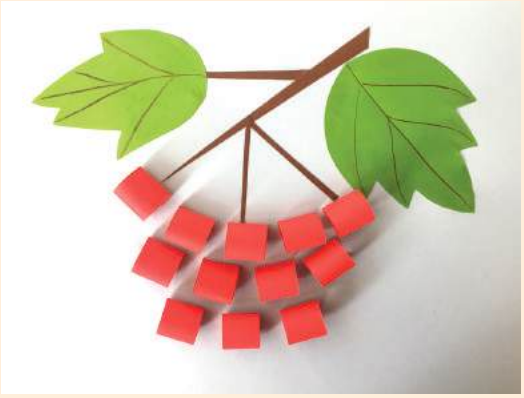

1. Поділи на частини половину аркуша паперу червоного кольору для ягідок, як показано на фото (1, 2). Приготуй таких 12–14 смужок.

1

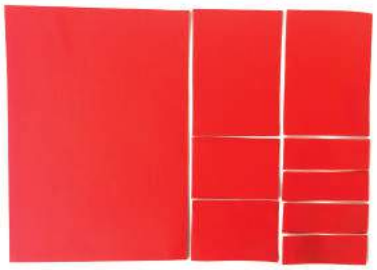

2

2. З одного краю кожної смужки зроби згин, намасти його клеєм і склей. Утворилась ягідка (фото 3). Продовжуй склеювати зі смужок паперу ягідки. Для кетяга потрібно 12–14 ягідок.

3

3. Відріж для гілочок тоненькі смужки різної довжини від аркуша паперу — одну довшу, а інші коротші, як показано на фото 4. Приклей їх у верхній частині аркуша (фото 5).

4

5 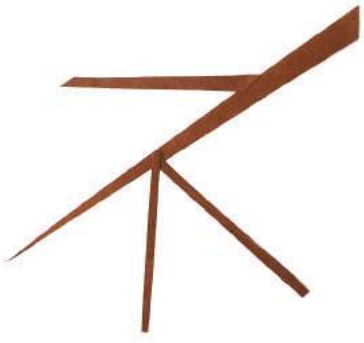

4. Розклади ягідки біля гілочок рядами, утворюючи «кетяг калини». Змасти клеєм нижню частину ягідок, приклей їх біля гілочок (фото 6, 7).

6 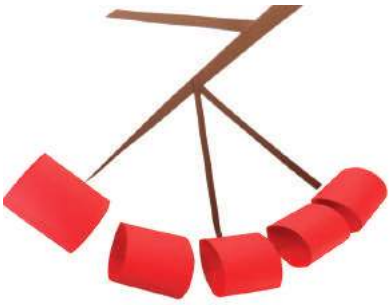

7

5. Виріж листочки за шаблоном. Приклей їх з обох боків великої гілки, домалюй фломастером прожилки.

Чи було тобі складно виконувати роботу? Чи сподобався тобі результат твоєї роботи? Чим саме?

У вільний час зроби аплікацію іншої рослини-символу — верби, використовуючи папір і нарізані нитки.

ПО ЗЕМЛІ ІДЕ ЗИМА…

ПРО ЩО ШЕПОЧУТЬ ДЕРЕВА ВЗИМКУ

Пригадай, до якої природи належать рослини. А дерева взимку?

Надворі панує січень. Не поступається він морозами та хурделицями. У сильні морози люди одягають теплий одяг. У люту холоднечу звірі також утеплюються густим хутром. А як же дерева? У них же немає теплого одягу!

Узимку дерева ніби закам'яніли. Восени на землю опало пожовкле листя, яке лягло теплою ковдрою, щоб захистити коріння від вимерзання. Цей період можна назвати *зимовою дрімотою.*

Позмагайтеся. Упізнайте дерево та назвіть його.

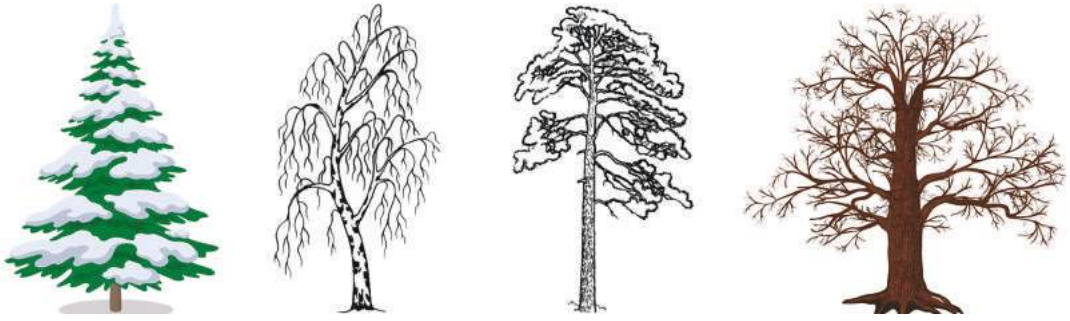

За якими ознаками можна поєднати дерева?

Проект-спостереження **«Моє дерево»**

Разом із Знайчиками поспостерігай за рослинами взимку.

Алгоритм спостереження

- Вибери біля школи дерево для дослідження.
- Розглянь дерево. Розкажи, що ти знаєш про нього.

- Зверни увагу, як росте дерево. Як на ньому розміщені гілки?
- Доторкнися до стовбура. Визнач, яка в дерева кора.
- Зроби світлини гілки дерева, щоб порівняти їх із світлинами, які ти зробиш у лютому, у березні та квітні.
- Розкажи про свої враження.

Склади розповідь про своє спостереження, використовуючи слова: *дерево, стовбур, гілки, кора, крона.*

Послухай вірш.

Січень

Ліс під інеєм дріма.
По землі іде зима.
Входить, пишна і велична,
В крижану господу січня.
Усміхається з-під вій:
— Як живеш, сердитий мій?
Як снігами ти січеш?
Як морозами печеш?
Місяць січень очі мружить:
— Я сердитий, та не дуже.
Землю пухом укриваю,
Щоб не мерзнуть урожаю.
Поробив для дітвори
Гарні ковзанки з гори.
Лиш недбальців-неслухнянців,
Хто загаявсь на гулянці,
Розстіба свого кожуха,
Виставля з-під шапки вуха, —
Тих снігами я січу!
Тих морозами печу!

Т. Коломієць

Чому січень уважають «сердитим»? Яким «пухом» січень укриває землю? Що зробив січень для дітей, чого немає влітку?

Розглянь малюнки. Кого з дітей січень снігом січе й пече морозом?

Як потрібно одягатися на прогулянку, коли надворі мороз? Що ви візьмете на прогулянку?

Узимку дерева перестають харчуватися й рости.

ЗИМОВИЙ ПЕЙЗАЖ

З чим ти будеш працювати?

1. Скрути та виклади зі смужок гофрованого або кольорового паперу стовбур і гілки дерева (фото 1). Змасти клеєм місце розміщення дерева на основі та приклей його (фото 2, 3).

1

2

3

2. Виклади та приклей до основи два ватні диски: «тулуб» і «голову» снігової баби (фото 4).

4 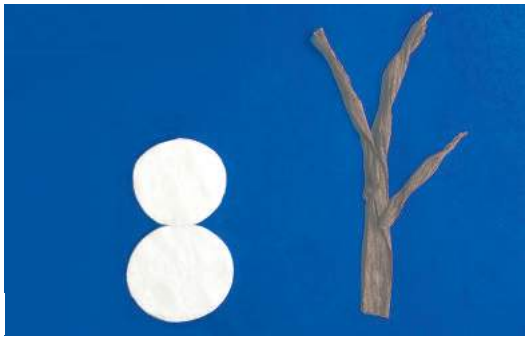

3. На голову снігової баби приклей «відро», очі та ніс, домалюй фломастером рот. На тулуб приклей «ґудзики» та «шарф» (фото 5).

5

4. Унизу й на гілках дерев промаж клеєм смужки та приклей пухнасті кульки — сніг, а вгорі — сніжинки та блискітки (фото 6, 7).

6

7

У вільний час зроби аплікацію зимового пейзажу з будиночками. Які матеріали можна для цього використати?

Як ти оцінюєш свою роботу? А твої рідні? Чому? Чи поділяєш ти їхню думку?

ДЕРЕВА, КУЩІ, ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ

Усі дерева готуються до зими. Дерева одягають теплі «шуби». Що ж це за «шуба»? «Шуба» для дерева — це пробкова тканина під корою, яка утримує тепло й не пропускає воду та повітря. Саме така «шуба» не дає дереву змерзнути навіть у найлютіші морози.

Розглянь рослини на малюнку.
Полічи, скільки стебел росте від кореня в кожної рослини.
Порівняй зображені рослини за кількістю стебел.

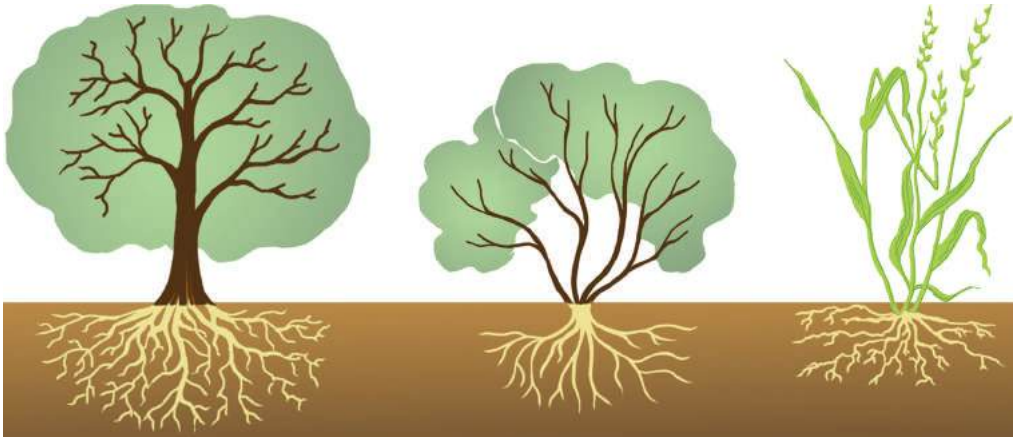

Запам'ятай! ***Дерево*** має одне тверде стебло (стовбур). У ***куща*** відростає багато твердих стебел. ***Трав'яниста рослина*** має м'які стебла. Рослини поділяють на три групи: ***дерева, кущі, трав'янисті рослини***.

Розгляньте малюнки. Розподіліть рослини за групами.
Чи змогли ви це зробити?

Які рослини належать до дерев? Наведіть приклади дерев.
Які рослини належать до кущів? Наведіть приклади кущів.
Які рослини належать до трав'янистих рослин? Наведіть приклади трав'янистих рослин.

Стовбур, гілки дерев і кущів укриті корою, яка взимку грубішає. Ось чому дерева з товстою корою, як у доброму кожусі, витримують без усякої шкоди для себе найлютіші морози.

Бруньки, у яких заховалися майбутні листки та квіти, сплять. Вони захищені від холоду товстими лусочками, ніби теплими кофтинками. З настанням весняного тепла бруньки набухають і розпускаються.

Практичне завдання. Виміряйте стовбур дерева й одне стебло куща. Порівняйте показники вимірів.

Учуся міркувати

ГРУША

СМОРОДИНА

ПОДОРОЖНИК

- Груша — це дерево. Поясни, чому.

Відповідай так: «*Усі дерева мають одне тверде стебло. У груші є таке стебло. Тому груша — дерево*».

• Смородина — це кущ. Поясни, чому.

Відповідай так: «*Усі кущі мають по кілька твердих стебел. У смородини є такі стебла. Тому смородина — кущ*».

• Подорожник — це трав'яниста рослина. Поясни, чому.

Відповідай так: «*Усі трав'янисті рослини мають м'які стебла. У подорожника є такі стебла. Тому подорожник — трав'яниста рослина*».

Загадка

Рук багато, а нога лише одна. Що це? Чому?

Перевір себе. Доповни речення.

Аґрус — кущ. Кущ має … . М'які стебла мають … .

Кількість стебел, їхня твердість — це ознаки груп рослин.

Листяні та хвойні рослини

Поміркуй, якими бувають дерева, кущі та трав'янисті рослини. За якими ознаками ти розпізнаєш дерева? Кущі? Трав'янисті рослини?

Розглянь малюнки. Порівняй листки за розміром.

Дерева, кущі, трав'янисті рослини мають й інші ознаки.

КЛЕН

СОСНА

ЯЛІВЕЦЬ

КАЛИНА

За розміром листків рослини поділяють на хвойні та листяні.

У клена й калини листки — широкі. А в сосни та ялівцю листки подібні до голок. Це — хвоїнки.

Дерева й кущі з широкими листками — це ***листяні*** рослини.

Дерева й кущі з листками-хвоїнками — це ***хвойні*** рослини.

Розгляньте малюнки. Чим подібні між собою: сосна та дуб, сосна та ялина? Чим вони відрізняються?

ДУБ

СОСНА

ЯЛИНА

Сосна та дуб подібні тим, що вони ***рослини, дерева***.

Сосна відрізняється від дуба тим, що сосна — ***хвойне дерево***, а дуб — ***листяне***.

Сосна відрізняється від ялини тим, що сосна має ***довші хвоїнки***, ніж ялина.

Які рослини називають *листяними*?
Які рослини називають *хвойними?*
Яких рослин більше: хвойних чи листяних — там, де ти живеш?

Поміркуй, про що розповідають зображені знаки.

Куди поділися трави?

Пригадай, які зміни в неживій природі відбуваються взимку.

Від холоду майже в усіх трав'янистих рослин відмирає наземна частина. У землі залишилися *кореневища*, *бульби* й *цибулини*.

Суниці не замерзають під шаром снігу. Сніговий покрив, укриваючи землю, мов ковдрою, захищає рослини від переохолодження. Усю зиму зеленіють також під снігом журавлина та верес.

Сніг захищає рослини від холоду.

ПЛАСТИЛІН. ВЛАСТИВОСТІ ПЛАСТИЛІНУ

Пластилін — це матеріал для ліплення.

Загадка

В руки ми його беремо Він м'який зі всіх сторін.
І старанно, добре мнемо. Зліпить все нам … .

Розглянь малюнок і поясни, з чого виготовляють пластилін. Які ще матеріали використовують для ліплення?

Властивості пластиліну

- М'який, пластичний, швидко зігрівається в руках.
- Не липне до рук, легко відмивається теплою водою з милом.
- Прилипає до паперу й картону.
- Може довго знаходитися у воді.
- Під дією високої температури починає текти.

Роздивися фото. Назви́ зображені інструменти. Якими з них ти вже вмієш користуватися? Які тобі ще не відомі?

ПЛАСТИЛІНОВИЙ ЛУГ

З чим ти будеш працювати?

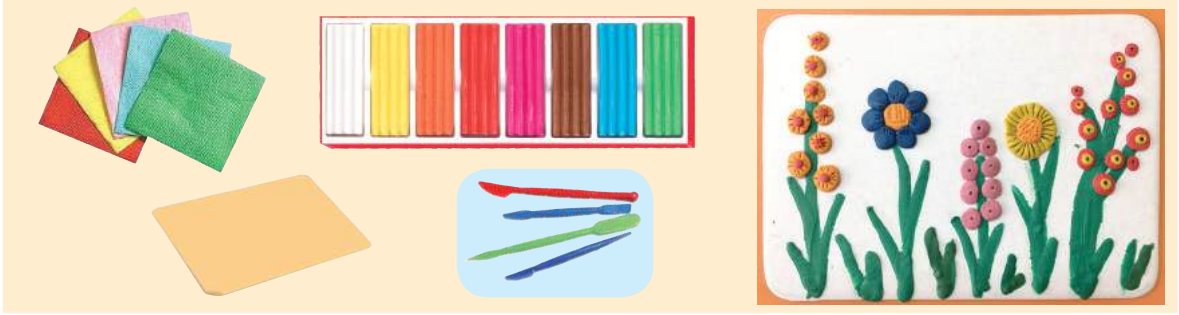

1. Відірви невеличкі шматочки пластиліну різних відтінків зеленого кольору, скачай з них кульки, поклади на картон і притисни по всій довжині. Це — стебла та листочки.

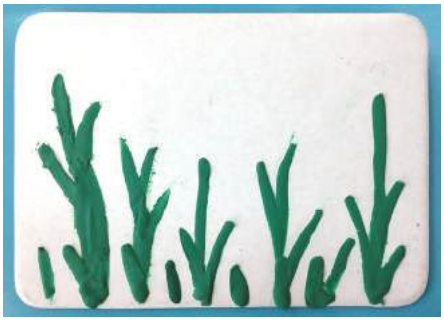

2. Відірви пластилін різного кольору, скачай з нього кульки й притисни на стебельця, утворюючи квіти. Прикрась квіти: продряпай стеками або зроби відбитки гострою паличкою.

У вільний час доповни пластилінований луг різнокольоровими метеликами.

Яку властивість пластиліну було враховано під час виготовлення виробу?

КІМНАТНІ РОСЛИНИ

Кімнатні рослини створюють затишок у твоїй кімнаті, у класі. Вони очищають повітря. Серед кімнатних рослин є такі, які люблять сонячне світло. Їх розміщують біля вікна. Рослини, яким менше потрібне сонячне світло, розміщують подалі від вікна.

ПЕЛАРГОНІЯ

ЦИКЛАМЕН

КАКТУС

БЕГОНІЯ

ПАПОРОТЬ

КЛІВІЯ

ФІКУС

АЛОЕ

ПЛЮЩ

Дослідй, які кімнатні рослини є в тебе вдома й у класі.

Будова рослин

У кожної рослини є корінь, стебло, листки, квітки, плоди з насінням. Це — ***органи рослин***. Кожен із них виконує певну роботу.

Продовж речення.

Органи рослини — корінь, стебло, … .

Рослина має: корінь, стебло, листок, квітку, плід з насінням.

Практична робота **«Вивчаю будову рослин»**

1. Розгляньте малюнки. Які рослини зображені на них?
2. Назвіть і покажіть органи рослин.
3. Порівняйте органи зображених рослин. Чим вони відрізняються одне від одного? Починайте з кореня.
4. Назвіть і покажіть усі органи рослин.

Відповідай так: «Рослини мають органи, які відрізняються одне від одного».

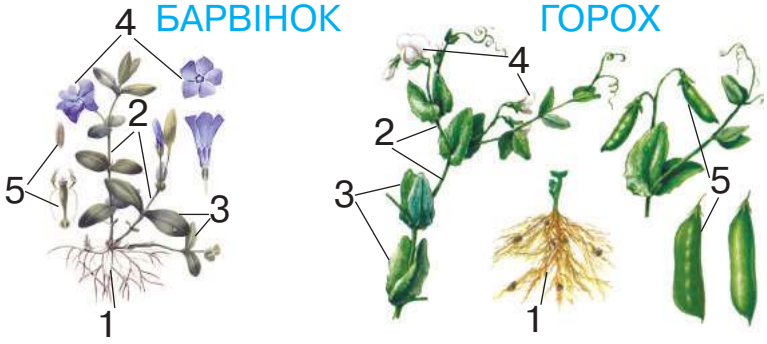

1 — корінь
2 — стебло
3 — листки
4 — квітки
5 — плоди

З яких органів складається рослина?
У якій послідовності треба називати органи рослини?
Поміркуй, чому саме так потрібно називати органи рослин.

Практична робота **«Доглядаю за кімнатними рослинами»**

1. Учуся правильно поливати кімнатні рослини.

- Поливай рослини відстояною водою.
- Носик лійки поклади на край горщика.
- Слідкуй, щоб струмінь води не розмивав землю в горщику.

2. Учуся доглядати за листками кімнатних рослин.

3. З'ясуй разом із дорослими, як потрібно поливати кімнатні рослини взимку та влітку.

Чи знаєш ти, що в пеларгонії пахнуть не квіти, а листки?

Кімнатні рослини очищають повітря та створюють затишок.
Кімнатні рослини потребують догляду.

ҐРУНТ

Загадка

Увесь світ годую, а сам не їм.

Так, це — ***ґрунт***.

З’ясуй, як ще називають ґрунт.

ҐРУНТ

ЗЕМЛЯ

ЗЕМЛЯ

Розглянь малюнки. У кого виросте квасоля? Чому?

КВАСОЛЯ

ҐРУНТ ПІСОК ГЛИНА

Куди треба покласти квасолину, щоб з неї виросла рослина?

У пухкий ґрунт. Щоб ґрунт був пухким, його треба зорати або перекопати. У ґрунті є все, щоб рослини розвивалися, — ***поживні речовини, вода, повітря***.

Ґрунт ще називають *землею*.

Ушановування землі

Розглянь малюнки. Розкажи, як люди турбуються про ґрунт. Чому люди його оберігають?

Зернинка доброти

В Україні здавна люди шанують землю. Щоб отримати хороший урожай, ґрунт треба берегти. Хлібороби добре знають про це. Тому вони його орють, удобрюють, зрошують, захищають від бур'янів і вітрів.

Практична робота **«Догляд за рослиною»**

1. Посади насінину в горщик з ґрунтом.
2. Постав його там, де достатньо світла й тепла.
3. Поливай її.
4. Спостерігай, через скільки днів насінина проросте.

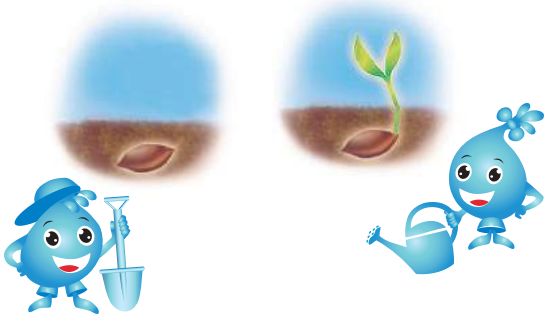

Ґрунт родючим буде тоді, якщо його оберігають.

ВИДИ РОБОТИ З ПЛАСТИЛІНОМ

Прийоми ліплення

Для того щоб навчитися ліпити з пластиліну різні вироби, треба знати прийоми роботи з пластиліном.

Розкачування ковбаски

Скачування кульки між долонями

Витягування

Розплющування між долонями

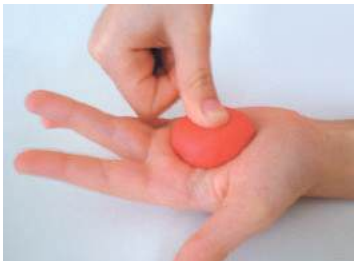

Удавлювання

Розглянь фото та повтори прийоми роботи з пластиліном.

МИШКА

З чим ти будеш працювати?

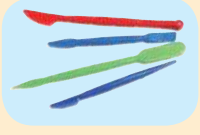

1. Скачай кульку з пластиліну жовтого кольору. Розплющ її між долонями, надай форму трикутника. Ковпачком від ручки зроби дірочки.

2. Розділи шматок пластиліну сірого кольору на 4 частини й скачай з кожної кульки: 1 велику та 3 маленькі.

3. Зроби мордочку мишки з великої кульки, витягнувши її.

4. Сплющ та утвори вуха з двох кульок меншого розміру. Притисни їх до голови мишки.

5. Скачай з третьої кульки тоненьку ковбаску — хвостик. Притисни його до тулуба мишки.

6. Оздоб мордочку мишки: виліпи ніс, очі, рот. Посади мишку на шматочок сиру.

У вільний час виліпи мишачу родину.

Які прийоми ліплення були використані під час виготовлення виробу?

ТВАРИНИ ВЗИМКУ

Загадка

У лісі проживає, довгий хвіст пухнастий має.
Їй на місці не сидиться. Як зовуть її?

Розглянь малюнок і знайди відгадку.
Де живе ця тварина?
Хто за нею доглядає?
Чи доглядають люди за білкою, їжаком, бурим ведмедем, мурашкою взимку?

Лисиця, бурий ведмідь, їжак, білка, мурашка — це ***дикі тварини***. Вони живуть серед природи. Люди не доглядають за ними.

Дикі тварини самі добувають поживу, улаштовують житло, захищаються від ворогів, турбуються про потомство.

Яких диких тварин ти знаєш?
Де їх можна побачити?
Розкажи про одну з них.

Послухай оповідання М. Міщенка й О. Копиленка «Хто як спить узимку».

Як допомогти тваринам пережити зиму?

Важко жити диким тваринам узимку, особливо якщо зима дуже морозна й сніжна, а їжу засипало снігом. Тваринам у цей час потрібна допомога людини.

Дізнайся, якими ласощами люди підгодовують диких тварин узимку.

Олені й косулі полюбляють частуватися сіном, в'язанками з гілок дерев берези, липи та верби. Дикі кабани та зайці смакують зерном вівса, проса й качанами кукурудзи.

Загадка

Швиденько бігає, кружляє, під кущем дрімає.
Полохливий дуже. Упізнай його, друже!

- Заєць — це дика тварина. Поясни, чому.

Дикі тварини самі добувають поживу. За ними не доглядають люди. За зайцем ніхто не доглядає. Тому він належить до диких тварин.

- Горобець — це дика тварина. Поясни, чому.

Птахам не так страшний голод, як холод. Коли землю вкриває сніг, для птахів — «санітарів» наших садків, лісів, полів — настає найважча пора. Чи подбали ви про годівниці для них?

Ти можеш самостійно виготовити годівницю з цупкого пакета з-під соку або молока чи пластикової пляшки, вирізавши з протилежних боків отвори.

У таких «їдальнях» птахи із задоволенням ласуватимуть сухим насінням рослин, хлібними крихтами, вівсом, просом. До годівниці зазвичай чіпляють і гілочки з ягодами бузини та горобини. Для синичок можна підвісити шматочки сала, але (**запам'ятай!**) тільки несолоного.

Корисна порада

Підгодовуй птахів. Вони люблять насіння соняшника, гарбуза, кавуна.

Запам’ятай! Не можна давати птахам смажене насіння.

Розглянь малюнки. Назви́, з яких рослин зібрано насіння.

Розглянь малюнки диких тварин. Назви́ їх.
Де вони живуть?
Чому їх називають *дикими тваринами*?

Дикі тварини самі піклуються про себе та своє потомство.

ГОДІВНИЧКА ДЛЯ ПТАХІВ

З чим ти будеш працювати?

1. Приклади шаблон до пакета від соку й обведи його.

2. Виріж позначений отвір на пакеті з допомогою дорослих.

3. Зроби отвори внизу пакета з допомогою дорослих та встроми в них шпажки.

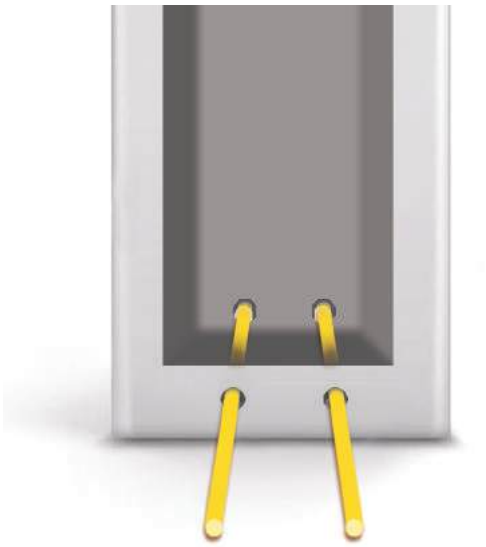

4. Зроби отвір угорі пакета. Просунь в отвір мотузку, зв'яжи її кінці.

Насип у зроблену годівницю насіння та підвісь її на дерево. Дізнайся, чим найбільше полюбляють ласувати птахи з твоєї годівниці.

Чи сподобався твій виріб? Чи став він птахам у пригоді взимку?

ВІД НАСІНИНКИ ДО РОСЛИНКИ

Люди вирощують рослини, щоб споживати їхні плоди та насіння. Якщо рослину посадити в ґрунт і добре поливати, вона швидко виросте. Спочатку розвивається листя, зацвітають квітки, дозрівають плоди та насіння.

Визнач, яка рослина має плід і насіння.

А	**1**
Б	**2**
В	**3**
Г	**4**

У таких рослин, як салат, щавель, петрушка чи кріп, використовують листя. Воно смачне й корисне. Коріння багатьох рослин також уживають в їжу.

Назви́ овочі, у яких потовщений їстівний корінь. Розкажи, які з них тобі смакують.

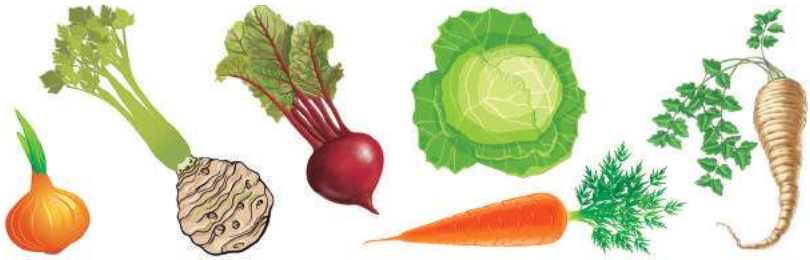

Дізнайся, які овочі використовують, щоб зварити смачний український борщ.

Послухай казку «Кульбабка» О. Іваненко.

Поспостерігай, як із насінини народжується нова рослина.

Практична робота **«Город на підвіконні»**

1. Вибери насіння, зерно, бульбу чи цибулину.
2. Посади чи посій їх у ґрунт.
3. Зволож ґрунт.
4. Зазнач на горщику своє ім'я.
5. Постав висаджені рослини там, де достатньо світла та тепла.
6. Не забувай їх поливати.

З'ясуй, чи одночасно проросло насіння. Чому?
Що відбулося через тиждень?
Через місяць?

Твій город може виглядати так.

Для росту рослинам потрібні сонячне світло та тепло, повітря, вода й ґрунт.

ОЗДОБЛЕННЯ ГОРЩИКА ДЛЯ КВІТІВ

З чим ти будеш працювати?

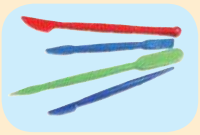

1. Скачай із пластиліну тоненькі ковбаски. Виклади з них геометричну фігуру по центру горщика.

2. Нанеси пластилін тонким шаром і заповни геометричну фігуру-основу.

3. Утвори з насінин візерунок за одним із зразків або за власним задумом, прикріплюючи до основи з пластиліну різні матеріали: соняшникове та гарбузове насіння, квасолю, горох, сочевицю.

У вільний час висади в горщик кімнатну рослину. Подумай, які матеріали та пристосування тобі для цього потрібні.

Пригадай, які умови потрібні для розвитку кімнатних рослин.

ЯК ХЛІБ НА СТІЛ ПРИЙШОВ

Загадка

У землю кидалося, у полі колосилося,
у печі гартувалося, а запахом приваблює.

Так, це ***хліб***. Жоден день у твоєму житті не минає без хліба.

Як запашні паляниці потрапляють до тебе на стіл? Спочатку висівають зерно в родючий ґрунт. Потім збирають урожай. Мелють зерно на борошно. З борошна випікають хліб.

Разом із Знайчиками розкажи про людей, які орють землю, засівають її, збирають урожай, мелють зерно, випікають хліб.

Що мають на увазі, коли кажуть: «На чорній землі білий хліб родить»?

Послухай казку.

М’якушка

Одного разу мама дала Володі хліб з маслом. Масло хлопчик злизав, а з м’якушки виліпив маленького чоловічка. Смішний вийшов чоловічок — з тонкими ручками, ніжками й довгим носом.

Тільки недовго бавився хлопчик чоловічком — узяв і викинув його за вікно.

Зненацька звідти почулося тоненьке жалібне «ой!». Коли хлопчик визирнув за вікно, то побачив, як той чоловічок, кульгаючи, швидко подався з двору.

— Ну, постривай, — гукнув він здалеку й погрозив Володі маленьким пальчиком.

Здивований хлопчик хотів щось сказати, але тут його покликала мама:

— Сходи, Володю, до крамниці, — сказала вона, — купи хліба.

У крамниці хлопчик попросив у продавця дати йому пухку рум’яну паляницю.

Аж раптом почувся тоненький, ледве чутний голосок:

— Не давайте!

— Хто це там? — здивувався хлопчик.

— То я, М’якушка!

Хлопчик побачив, як із-під прилавка вийшов чоловічок, той самий, з м’якушки, якого Володя викинув за вікно.

— Не давайте! — благально сказав до продавця М’якушка й усе йому розповів.

Тоді продавець пильно подивився на хлопчика й сказав:

— Іди до пекаря та спитай, чи напік він тобі паляниць.

Пекар був у білому ковпаку, у білому фартусі, і руки в нього теж були білі-білі від борошна.

— То це ти кидаєш хліб? — неприязно зустрів він хлопчика. — Іди на завод, запитай, чи намололи там тобі борошна на паляницю.

До воріт заводу під'їжджали машини й зникали у воротах. Людей ніде не було. Звідусюди на хлопчика дивилися машини, які мололи зерно, засипали борошно в мішки. Оком не змигнеш, як ті мішки зашивала «чарівна голка».

— Хто тут є? — не витримав нарешті хлопчик.

До хлопчика вийшов інженер, який керував машинами.

— А, це ти! — не дуже лагідно сказав інженер. Напевне, М'якушка раніше за нього встиг. — Тобі на паляницю борошна ми не намололи. Іди на поле до селян, коли дадуть тобі зерна, тоді намелемо.

...Ланом плив комбайн, зрізуючи колоски та висипаючи зерно до кузова машини. Хлопчик мало не заплакав із відчаю, коли побачив, що М'якушка вже тут і показує всім свою понівечену ніжку.

Однак бригадир докоряти не став.

— От і помічник! — сказав він, коли побачив хлопчика. — Нам саме помічники треба...

За Б. Вовком

Ушановування хліба

З давніх-давен українці вшановували хліб. Якщо шматочок хліба падав додолу, його піднімали й цілували.

З хлібом-сіллю на вишитому рушнику зустрічають в Україні почесних гостей.

Як треба розуміти, коли кажуть: «Як вродить жито, то будемо жити»?

Розкажи, як ти ставишся до хліба.
Чому хліб треба шанувати?
Як бережуть хліб у твоїй родині?

Бережи хліб!

УКРАЇНСЬКИЙ ПОСУД

Гончарство

Розглянь фото. Розкажи, з якого матеріалу виготовлені ці вироби. Хто їх виготовляє?

Гончар — майстер, який виготовляє посуд та інші вироби з глини на гончарському крузі.

Українці завжди використовували глиняний посуд — миски, вази, горщики, куманці, глечики. Центри гончарства в Україні — село Опішня, міста Косів і Васильків. Гончарі виготовляють різноманітні іграшки для дітей: коники, баранці, свищики, ляльки тощо.

ГЛЕЧИК

З чим ти будеш працювати?

1. Виріж з картону глечик і приклей на основу.

2. Пригадай, як зробити з пластиліну багато однакових кружечків. Сплющ їх і перетвори на пелюстки. Виклади в центрі глечика велику квітку.

2. Виліпи листочки за допомогою прийомів скачування ковбаски та розплющування. Притисни їх до квітки.

3. Прикрась джгутиками з крапочками горло та денце глечика.

Декоративними елементами з пластиліну прикрась посуд іншої форми.

Пригадай, які вироби гончарі виготовляють з глини.

Виставка дитячих робіт

ОВОЧІ ТА ФРУКТИ НА НАШОМУ СТОЛІ

Овочі та фрукти особливо корисні для твого організму. Вони дають тобі енергію, захищають організм від хвороб, допомагають рости. Щоб мати добре здоров'я, потрібно вживати різноманітні овочі та фрукти.

Розкажіть, чим ви харчуєтеся найчастіше.
Якій їжі надаєте перевагу?
Що ви їсте на сніданок удома?
Чи є у вас другий сніданок у школі?

Розглянь малюнки та поміркуй, чим корисні ці продукти для твого здоров'я. «Збери» у кошики овочі та фрукти.

Послухай оповідання.

День народження

У Максимових очах — і радість, і тривога. Коли почало по-справжньому лагодитися на весну, дід Левко дав йому ділянку землі. Приготував онукові все необхідне для роботи: лопату з невеликим держаком; граблі — розпушувати землю, а ще замашну сапу, щоб бур'ян виполювати.

— Пора вже тобі, Максиме, — мовив дід, — до справжнього діла братися. Ну хоча б городину вирощувати…

— Я й сам не проти. А чи зумію? — невпевнено відповів хлопчик.

— Якщо дуже захочеш, то зумієш, а коли що не так — я недалеко.

Максим і раніше допомагав дідові господарювати. Наприклад, обривав смородину й малину на варення. Але щоб мати власну ділянку — такого ще не бувало!..

Землю копали вдвох. З незвички в хлопчика на долонях утворилися мозолі, завбільшки як горошини.

— То не мозолі, Максиме, а лінива шкіра в тебе з рук злазить…

Нарешті скопали й розпушили грядку. Почали радитися, що ж посадити. Максим хотів вирощувати все: і картоплю, і цибулю, і редиску, й огірки, і квасолю…

Вибрали помідори та капусту, бо вже якраз і розсада підросла. Тягнулася зеленим кволим листячком із вузького тісного ящика, немов просилася на волю — на Максимову грядку. Удвох ту розсаду висаджували в ямки. Рослини ледь трималися на тонких, майже прозорих ніжках. Максима аж сумнів узяв: «Чи ж виростуть з оцих "ниточок" великі капустини?»

Поливали щовечора. Особливо, коли вдень дуже припікало сонце. У такі дні голівки рослин схилялися низько, немов просили пити.

— І чого вони так повільно ростуть? — мало не щодня питав онук діда. — Чи не могли б трохи швидше?

— Ось як переконаються, що ти, Максиме, добрий господар, дбаєш і допомагаєш їм, то й будуть швидше рости.

Настав день народження Максима. На його свято прийшли друзі.

Посеред столу, за яким зібралися діти, було чимало всіляких ласощів:

цукерки, тістечка, сік. А посеред столу — капустяний пиріг. Біля нього поставили миску з червоними помідорами.

— А ви знаєте, хто виростив капусту для цього пирога? — спитав дід Левко. І сам же відповів: — Наш Максим. І помідори — теж.

Діти пригощалися цукерками та тістечками, але почувши дідові слова, узялися до пирога й помідорів. Та все поглядали на Максима. Звичайно, йому було приємно. Ще б пак!

За В. Святовцем

Які враження виникли в тебе від оповідання?
Чому хвилювався хлопчик, коли дід Левко вирішив дати йому ділянку землі?
Чи виправдав Максим дідові сподівання?

Поміркуй, що ти знаєш про правильне харчування.

Запам'ятай! Потрібно їсти небагато, уникати занадто жирної та гострої їжі, цукру. Правильне харчування забезпечить тобі здоров'я.

Дізнайся, що треба їсти, щоб бути здоровою людиною.
Приготуй разом із дорослими корисний салат.

Вимий та почисть овочі.

Поріж дрібно капусту.

Смачного!

Потри моркву на тертці.

Приправ салат олією.

Назви́ овочі, які найбільше потрібні твоєму організму.
Які фрукти захищають твій організм від хвороб?
Які продукти потрібно вживати в невеликій кількості?

Сервірування столу

Сервірування — підготовка й оформлення столу до прийому їжі. Гарно оформлений стіл підвищує настрій та апетит, покращує травлення їжі.

Розглянь фото й поясни, які предмети столового посуду використовують для сервірування столу до чаю.

Кавова ложка | Чайна ложка | Десертна ложка | Виделка | Ніж | Лопатка для торта

Розглянь малюнок. Поміркуй, чого не вистачає на столі.

Для чого потрібні серветки? Чи вмієш ти їх складати?

КОНВЕРТ З ПАПЕРОВОЇ СЕРВЕТКИ

З чим ти будеш працювати?

1. Склади серветку навпіл по горизонталі.

2. Загни верхній шар на себе на ширину трьох пальців. Переверни серветку на інший бік.

3. Загни ліву й праву сторони всередину до центральної вертикальної лінії.

4. Склади утворену форму навпіл по вертикалі.

ВІТРИЛО

З чим ти будеш працювати?

1. Склади серветку навпіл по горизонталі згином догори.

2. Загни верхні кути до середини.

3. З'єднай між собою два нижні кути.

4. Постав серветку на стіл, як показано на фото.

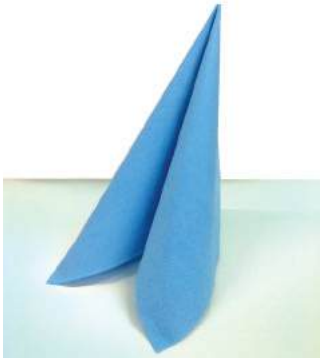

Запропонуй батькам зібрати всіх родичів за святковим столом. Допоможи їм у сервіруванні святкового столу.

Розпитай дорослих про інші способи складання серветок.

БАРВИСТИЙ ВІНОЧОК ВЕСНИ

ОЙ, ВЕСНА, ВЕСНА — ДНЕМ КРАСНА

Пригріло сонце. Сніг почав темніти й танути. Несміливо потекли перші струмочки. Земля прокинулася від зимового сну. Під старим пеньком з'явилася невелика проталина. Сонце кожного ранку спрямовувало туди свої теплі промінчики. Сніг навколо танув і танув. І все частіше лунало весняне «крап-крап! крап-крап!».

Загадка

Все у зелені довкола:
Пасовище, ліс і поле.
Мчать струмочки до ріки,
Ліплять гнізда ластівки.
І в сороки новина,
Сповіщає всіх вона:
— Наближається … !

І. Січовик

Розглянь малюнок. Добери слова, характерні для весняної пори.

Міркуй так: «Весна *(яка?)* рання, …».

Ще можуть бути морози, хуртовини й ожеледиця. Та в повітрі вже пахне весною. По блакитному небу неквапливо пливуть білосніжні хмари. Щодоби день стає довшим, а ніч — коротшою. Тепер можна більше гуляти на вулиці, кататися на велосипеді, грати з друзями в м'яч чи в іншу веселу гру.

З настанням весни відбулися зміни в природі.

Послухай казку.

Синичка

Частина перша

(Скорочено)

Синичка на зиму й не заснула, і не відлетіла. Не заснула тому, що взагалі ніхто з пташок не хотів ховатися в темні нори та засинати. Але й відлітати вона не хотіла, хоча інші птахи казали, що в далеких теплих краях цілий рік, навіть узимку, цвітуть квіти й усякої комашні завжди досхочу.

— Ти замерзнеш тут, чепурушко, — казали солов'ї, які відлітали найраніше.

— Ти вмреш з голоду, під снігом нічого не знайдеш, — говорили журавлі, розправляючи дужі широкі крила.

— Може, і тобі хочеться летіти? — спитала з острахом лісова яблунька, на гілках якої вмостилася синичка. — Як сумно, коли всі відлітають, коли йде сніг і виє хуртовина! Однак усі дерева скажуть, що синички ще ніколи не кидали їх, навіть у найлютіші морози…

— Ні, ні, — заспокоїла її синичка, — я нікуди не полечу від тебе. Адже зимували тут і тато, і мама, залишаються брати та сестри. — І вона застрибала по гілках, заглядаючи в усі щілинки, чи не заховалися де-небудь черв'ячок чи гусінь, і весело співала:

Ціні-ціні-зіні-зі!
Не боюся я зими.
Ти, зима, не лякай,
Я не кину рідний край!

Зима чула, як хвалилася синичка. Вона заскреготіла, зарипіла від люті. Усі струмочки й річки кригою вкрилися. Уранці прокинулася синичка й побачила, що весь ліс у снігу: і на землі, і на гілках — скрізь сніг. (…)

Задули вітри так, що всі дороги, усі стежки замели, кучугури снігу, як гори, понасипали.

Синичка залетіла за товсті гілки старого дуба, де чагарники та дерева переплелися між собою та вітрів не пускають, і шукає ретельно в корі собі чогось поснідати. Така вже вдалася — не хоче сумувати, та й годі! (…)

Синичка пострибала по гілках далі на пошуки. Ніхто в лісі так вправно й швидко не літав, як вона. (…)

Зимовий день короткий — вигляне сонце, та так, ніби й воно змерзло, — швидше ховається. Сіла синичка на сосну. Наїжилася, голівку в крильця ввібрала, сидить — пуховий м'ячик, та й годі. Так і заснула.

Не спи, синичко, обережна будь: дивися — потихеньку підкрадається до тебе куниця, уже й лапу свою хитру простягла — от-от схопить.

А зима ще дужче лютує — не може вона перемогти маленьку пташку! І рипить, і скрегоче, і снігу накидає, мов з рукава, просто купами, а не сніжинками.

— І що там зима виробляє? — питає сонечко в хмар.

— Та є в лісі пташка-невеличка, зветься синичка, не хоче вона зимі коритися — усе стрибає та співає.

— Ну й мила пташка, зими не боїться! — сказало сонечко й засміялося. А як сонечко засміється, то всі вже знають — одразу стає тепліше. І всі вгору починають дивитися. І синичка голівку підвела. Бачить — сонечко до неї сміється. Весело їй стало, і так вона голосно заспівала:

Зіні-зіні-зіні-зінь,
А вже сонце і теплінь!
Сонце, сонечко, світи,
Не ховайсь за хмари ти!..

Ну, звичайно, після такої пісеньки сонечко вже не могло заховатися, і навіть коли вже брів у ліс вечір, воно трохи затрималося, тому й день став трошки довший.

За О. Іваненко

Знайди в Інтернеті та послухай, як співає синичка.

Які звуки природи тобі вдалося «почути», читаючи казку? Що виникло у твоїй уяві?

Загадка

Дерева по коліна у воді стоять,
Сонячні промінчики виблискують, горять.
Зупинись і пильно подивись туди —
Що це за симфонія сонця і води?

Розкажи, чи доводилося тобі спостерігати в природі відлигу, повінь чи льодохід.

ЛЬОДОХІД

ПОВІНЬ

Розгляньте малюнки. Розкажіть, де відбуваються події.
Чи знаєте ви про небезпеку в період льодоходу та повені?
Чим загрожує льодохід людям?

Чим небезпечна повінь?
Чи знаєш ти, як діяти в небезпечних ситуаціях?

Щоб не сталося біди, службу порятунку набери!

Дізнайся, про що співає весна.

Розкажіть, які звуки весни ви вже почули.

Прочитай вірш.

Веснянка

Весела веснянка
Далеко лунає.
Бурхлива річка
Вже кригу ламає.
Сніги розтопились
Злилися струмками.
Земля молодіє,
Укрилась квітками.
З чужої чужини,
З далекого раю,
Пташки прилетіли
До рідного краю.
Гаї всі і луки
Піснями озвались.
Веселі проміння
З небес засміялись.

Б. Грінченко

Чому автор назвав свій твір *веснянкою*?
Яку картину змалював у вірші?
Які ознаки весни він описав?

ЛАСТІВКА

Поспостерігай за погодою навесні.
Помічай, якими стають дні.

- Дні довшають. Стає тепліше.

Поспостерігай за хмарами.

- Небо частіше блакитне, ніж сіре й похмуре.

Поспостерігай за птахами.
Помічай:

- коли птахи збираються в зграї;
- коли настовбурчують пір'я;
- коли перестають співати.

ЗОЗУЛЯ

ШПАК

Дізнайся в дорослих, як утворюється дощ.
Поспостерігай, як випаровується вода й збирається в крапельки.

Розкажи про свої враження від досліду, проведеного вдома.

Послухай казку.

Синичка

Частина друга
(Скорочено)

Виглянуло сонечко — а синичка вже літає, і з нею ще багато синичок, усі вони співають:

Зіні-зіні-зіні-зі,
Може, це кінець зимі?
Сонце, сонечко, вставай,
Приголуб наш рідний край!

Замість високих кучугур з'явилися великі прозорі калюжі. Дерева прокидалися від холодного зимового сну й заглядали в них.

— Ой, яка я без листячка негарна! — жахнулася молода берізка. — Краще б я й не прокидалася! — Та вона чула, як усередині вже течуть весняні соки й на вітах наливаються бруньки.

По снігу забігали весняні комашки, і навіть торішні метелики прокинулися. Що ж було робити зимі?

І сонечко сяяло, і струмки дзюрчали, і навіть вітри від рук відбивалися — не хотіли вже сердито дути, а почали грати з деревами та струмками й самі стали теплі та лагідні. Махнула зима рукою, зарипіла вночі востаннє та й подалася на північ. Струмки вмивали землю, вона вкривалася зеленою травичкою, зацвітали перші квіти, набухали бруньки на деревах, летіли додому пташки.

— Ти не замерзла, крихітко? — курликали журавлі. — От і ми вдома!

А коли в молодої берізки вже так розпустилися листки, що на них могли вміститися крапельки роси й з них можна було напитися, — прилетів і соловей.

Соловей співав найкраще в лісі. Усі птахи замовкали, коли він співав, і перша його пісня завжди була про далеку мандрівку, про теплі розкішні гаї з надзвичайними квітами й золотими плодами. І всі дерева слухали, і пташки, і маленька синичка слухала й згадувала люту зиму, вітри та кучугури снігу. Може, і справді краще відлітати туди? А як же тоді рідна берізка, і рідний старий дуб, і лісова яблунька?

— А зиму все ж таки ти прогнала, і про весну ти перша заспівала, — лагідно сказав старий дуб.

Це почув соловей. І друга його пісня була про рідні ліси, які в сто разів кращі від найрозкішніших південних садів.

І ця пісня ще була похвалою маленькій, веселій, сміливій пташці, яка не побоялася зими.

Синичка засоромилася, і щось зацвірінькала. До неї приєдналися і горобці. Вони цвірінькали, що тепер весна, усім добре й радісно, і не треба думати про сніг і холод.

За О. Іваненко

Які звуки весни тобі вдалося «почути», читаючи казку? Які картини виникли у твоїй уяві?

Розкажи, як синичці вдалося пережити зиму.

Уяви, що синичка дарує всім свою весняну пісню. Про що б вона заспівала?

Заспівайте пісню на слова М. Грабовського «Свято весни».

https://www.youtube.com/watch?v=l0Oy19cAQSI

Розгляньте малюнки. Розкажіть, як змінився ваш одяг. Як потрібно одягатися навесні, щоб не захворіти?

Пухнастий білий сніг потемнів і перетворився на стрімкі потічки й величезні калюжі. Інколи так хочеться в тій калюжі спіймати сонячного зайчика. Намагайся не промочити ноги. Якщо ж це сталося, відразу йди додому й перевзуйся в сухе, щоб не захворіти.

Корисна порада

Після тривалих холодів, з приходом весни, завжди хочеться легше одягнутися. Не поспішай цього робити. Повітря ще холодне. Можна застудитися.

З приходом весни починає пробуджуватися природа.

ГІРЛЯНДА З ПАПЕРОВИХ КВІТІВ

З чим ти будеш працювати?

1. Склади аркуш паперу зеленого кольору вздовж навпіл. Обведи та виріж симетричну форму стеблинок і листочків за шаблоном.

2. Обведи та виріж різнокольорові кружечки (квітки) за допомогою склянки. Склади їх учетверо та зроби надрізи, як показано на фото 1–3.

1

2

3

3. Обведи та виріж маленькі різнокольорові кружечки — серединки квіток за допомогою трафарету або за шаблоном. Приклей їх по центру квіток (фото 4, 5).

4

5

4. Приклей квітку по центру кожної ланки гірлянди. З'єднай між собою ланки. Приклей листочки біля місця з'єднання (фото 6).

6

З'єднайте ваші ланки у квіткову гірлянду. Прикрасьте нею клас або залу до свята (фото 7).

7 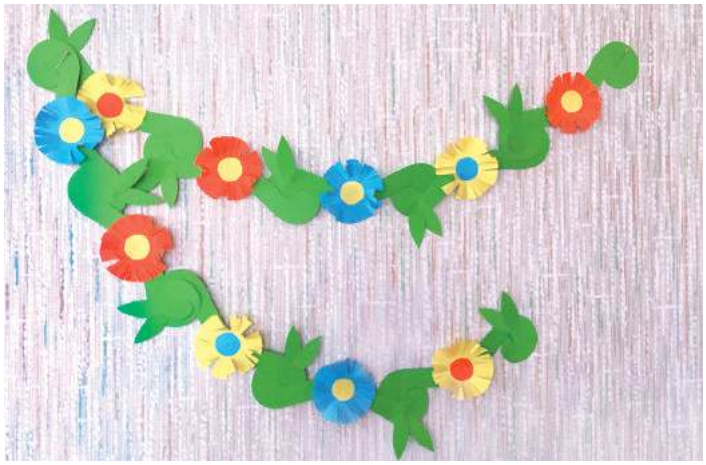

Чи задоволений ти результатом спільної роботи? Поясни, чому.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН НАВЕСНІ

На гілках дерев і кущів набухають бруньки, починають рости трави й розквітати квіти. Рослини називають ***друзями людини***. Вони очищають повітря. Там, де росте багато рослин, повітря чисте.

Пригадай, на які три групи поділяють рослини.
Розглянь малюнки. Назви́ їх за групами.

РОДОДЕНДРОН

КЛЕН

ПІДСНІЖНИКИ

БУЗОК

ПОДОРОЖНИК

КУЛЬБАБА

ВЕРБА

МЕДУНКА

За дикорослими рослинами ніхто не доглядає.
Вони ростуть у лісі, у полі й на луках.

Послухай уривок із поеми «Гайдамаки».

Встала й весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила;
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають…

Т. Шевченко

Чому весна вирішила розбудити землю?
Як вона пробуджувала чорну землю?
Хто, на твою думку, радів створеній весною красі?
Яка картина виникла у твоїй уяві під час читання вірша?

Розглянь малюнки. Знайди «зайву» рослину в кожному ряду.

Позмагайтеся, хто з членів групи назве більше культурних рослин.

Назви́ рослини, які люди вирощують для своїх потреб у твоєму краї.

Рослини потрібні людям

З рослин виготовляють продукти харчування, ліки, тканини, меблі, папір.

Розглянь малюнки.

Поміркуй, на які дві групи можна поділити зображені рослини. Як людина використовує дикорослі рослини?

Розглянь малюнки. Поміркуй та розкажи, що з чого виготовлено. З чого зроблений стіл? Що ще виготовляють з дерева?

Загадка

Книжечки маленькі, аркуші біленькі.
В них вчимося ми писати,
додавати й віднімати.

З чого виготовлено підручник?

- З паперу.

Чи знаєш ти, що папір виготовляють з дерева?

Обговори разом з дорослими, з чого ще виготовляють папір.

Загадка

Золоте решето, а в ньому чорних хатинок повно.
Що це? Чому?

А що виготовляють з насіння соняшника?

Розгляньте малюнки. Поміркуйте, що виготовляють з цих рослин?

Які рослини називають культурними, а які — дикорослими?
Як люди використовують рослини?
Які культурні й дикорослі рослини ростуть біля твого будинку?

Деякі рослини використовують для лікування хвороб. Такі рослини називають ***лікарськими***.

Розглянь малюнки. Що ти знаєш про зображені рослини?

Розглянь малюнки. Розкажи, що виготовляють з рослин?

Доведи, що рослини належать до живої природи.
Чому корисно відпочивати в лісі й у парку?
Чому рослини називають *друзями людини*?

Бережи рослини рідного краю!

СУВЕНІР ДЛЯ МАМИ

З чим ти будеш працювати?

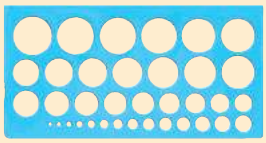

1. Обведи та виріж вісімку з кольорового картону за шаблоном.

2. Обведи та виріж 2 кружечки (більший та менший) за шаблонами або трафаретами.

3. Наріж із кольорового паперу впоперек смужки для пелюсток квітки. Розріж кожну смужку навпіл.

4. Намасти клеєм один кінець кожної смужки й приклей до кружечка — серединки квітки, як показано на фото.

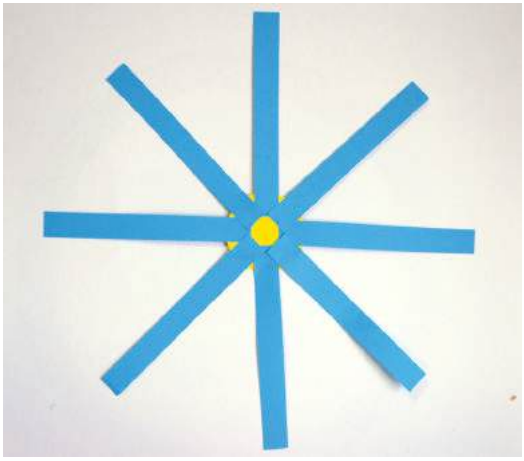

5. Намасти клеєм вільний кінець кожної смужки й приклей до серединки квітки, як показано на фото.

6. Створи ще одну квітку, але смужки зроби коротші.

7. Обведи й виріж листочки за шаблоном. Приклей квітки й листочки до основи.

Зроби вітальну листівку до Восьмого березня з іншими квітами.

Подумай, кому й до якого свята можна подарувати вітальні листівки.

РАННЬОКВІТУЧІ ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ

Загадка

Вони вдягаються тоді, коли теплінь приходить,
а роздягаються тоді, коли теплінь відходить.

Так, це — ***рослини***.

Пригадай, до якої природи належать рослини.
Отож вони мають усі ознаки живої природи. Назви́ їх.
Різноманітні рослини ростуть у природі.
Назви́ рослини, які зображені на малюнку. Де вони ростуть?

Дізнайся, яку іншу назву має сон-трава.

Розглянь малюнок. З яких рослин не можна складати букети?
Чому?

Щоб зберегти рослини та тварин, було створено ***Червону книгу України***, де є перелік рослин і тварин, яким загрожує небезпека зникнення.

Запам'ятай! Цих рослин дуже мало. Не зривай та не витоптуй рослини! Вони занесені до Червоної книги України й потребують охорони.

Під час екскурсії

Звертай увагу на красу природи.

Поспостерігай за сонцем: чи так воно гріє, як узимку.

- Помічай, який вітер: теплий, холодний, слабкий чи сильний.
- Визначай, якими є хмари.
- Поспостерігай за об'єктами живої природи.
- Придивляйся до рослин: якими стали бруньки, чи є листя на деревах і кущах, які рослини квітують.
- Поспостерігай за тваринами, яких побачиш.

Чемно поводься серед природи!

Екологічний проект

Я врятую першоцвіти

Я дізнаюся:

- які рослини називають *першоцвітами*;
- чому вони занесені до Червоної книги України.

Я презентую в класі одну з рослин.

Шукаю інформацію

1. Шукаю стислу інформацію (у книжках, журналах, енциклопедії чи Інтернеті) про рослини-першоцвіти.
2. Добираю фото (картини) рослин.
3. Обираю одну з рослин, шукаю про неї більш детальну інформацію.

Готую презентацію про одну з рослин

1. Описую рослину (як вона виглядає, умови життя тощо).
2. Пояснюю, чому обрану рослину вважають першоцвітом. Яке значення вона має в природі?
3. Дізнаюся, чи занесена рослина до Червоної книги України.

Презентую проект

Ілюструю свою презентацію фото, картинами, поезією чи літературними описами, загадками, приказками, прислів'ями.

Оцінюю свою участь у проекті

Небезпечні отруйні рослини та гриби

Біля озер, річок, на луках і в лісі, у траві, на кущах і навіть на деревах дозрівають смачні плоди та ягоди. Це справжні ласощі для людини.

Однак у природі є й такі рослини, яких варто остерігатися, бо вони містять небезпечні речовини. Ними можна отруїтися!

Запам'ятай рослини, щоб завжди їх розрізняти.

Отруйні гриби

БЛІДА ПОГАНКА МУХОМОР

Їстівні гриби

ЛИСИЧКИ МАСЛЮКИ БОРОВИК

Отруйні рослини

ВОРОНЯЧЕ ОКО ДУРМАН БЛЕКОТА ВОВЧА ЯГОДА КОНВАЛІЯ

Корисні поради

Остерігайся небезпечних, отруйних рослин і грибів:

- оминай невідомі рослини;
- не збирай їх самостійно;
- не вживай невідомі рослини та гриби!

Пам'ятай: без дозволу дорослих не можна вживати невідомі плоди, ягоди та гриби!

ПЕРШОЦВІТИ

З чим ти будеш працювати?

1. З допомогою дорослих приготуй прямокутник (7,5 × 5 см) для квітки з паперу білого або блакитного кольору. Склади його за схемою (1–4).

1

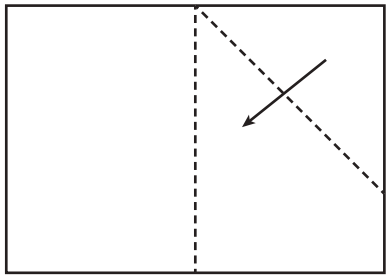

2

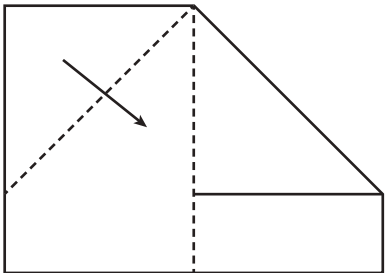

3

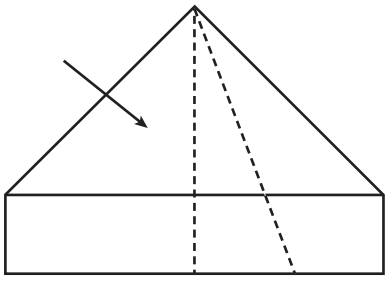

4

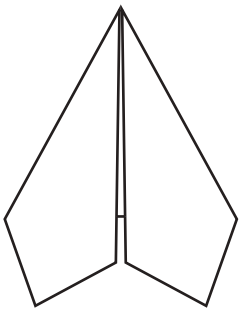

2. Зріж кутик квітки, як показано на фото. Устав у квітку пластикову соломинку.

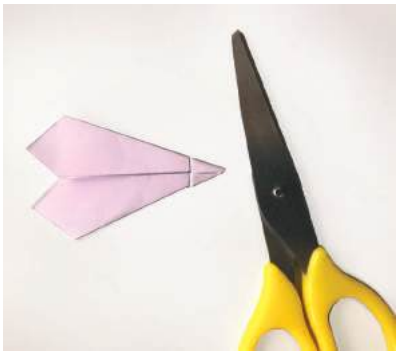

3. Виріж чашолисток-півколо за шаблоном з паперу зеленого кольору. Намасти його клеєм та обгорни квітку.

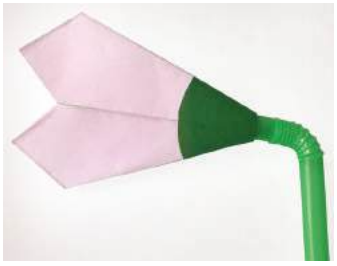

4. Обведи й виріж 2 листки за шаблоном. Приклей їх по черзі до соломинки-стеблинки.

Зробіть декілька квіток і поєднайте їх у букет. Подаруйте букет весняних першоцвітів своїм рідним.

Пригадай, що означають лінії та умовні позначки на схемах.

ВЕСНЯНІ ТУРБОТИ ТВАРИН

Пригадай, чи важлива була твоя допомога птахам узимку. Розкажи про свої добрі справи.

Навесні прокидаються тварини, які впадали в зимову сплячку. Починають повертатися перелітні птахи. Вони радісно співають весняні пісні й будують гнізда, щоб виводити пташенят. Коли вночі стане тепліше, з'являться комахи. Птахам буде вдосталь їжі, і вони зможуть вигодувати своє потомство.

Багато клопоту тепер у птахів. Пташенята підростають і весь час просять їсти. Батьки ледве встигають носити їм гусінь, черв'яків і комах.

Послухай оповідання.

Чого пташка плаче?

У хаті край села жили чоловік і жінка. Було в них двоє дітей — Мишко й Оля. Біля хати ріс високий гіллястий осокір.

— Зробимо на осокорі гойдалку, — сказав Мишко.

— Ой, добре буде гойдатися! — зраділа Оля.

Поліз Мишко на осокір, прив'язав до гілки мотузку. Стали на гойдалку Мишко й Оля, та й ну собі гойдатися.

Гойдаються діти, й осокір гойдається. Гойдаються діти, а навколо них пташечка літає та й співає.

Мишко й каже:

— І пташці весело, що ми гойдаємося. Як вона радісно співає.

Глянула Оля на стовбур осокора й побачила дупло, а в дуплі — гніздечко, а в гніздечку — пташенята маленькі.

— Вона не радіє, а плаче, — сказала Оля.

— Чого ж їй плакати? — здивувався Мишко.

— А ти подумай, чого, — відповіла Оля.

Мишко зліз із гойдалки, став на землю, дивиться на гніздо й думає: «Чого ж пташка плаче?»

За В. Сухомлинським

Розглянь малюнки. Розкажи, які птахи вже повернулися на батьківщину. А які не прилетіли? Дізнайся, як ще називають лелеку в Україні.

Поміркуй, коли й чому звірі пробуджуються від зимової сплячки.

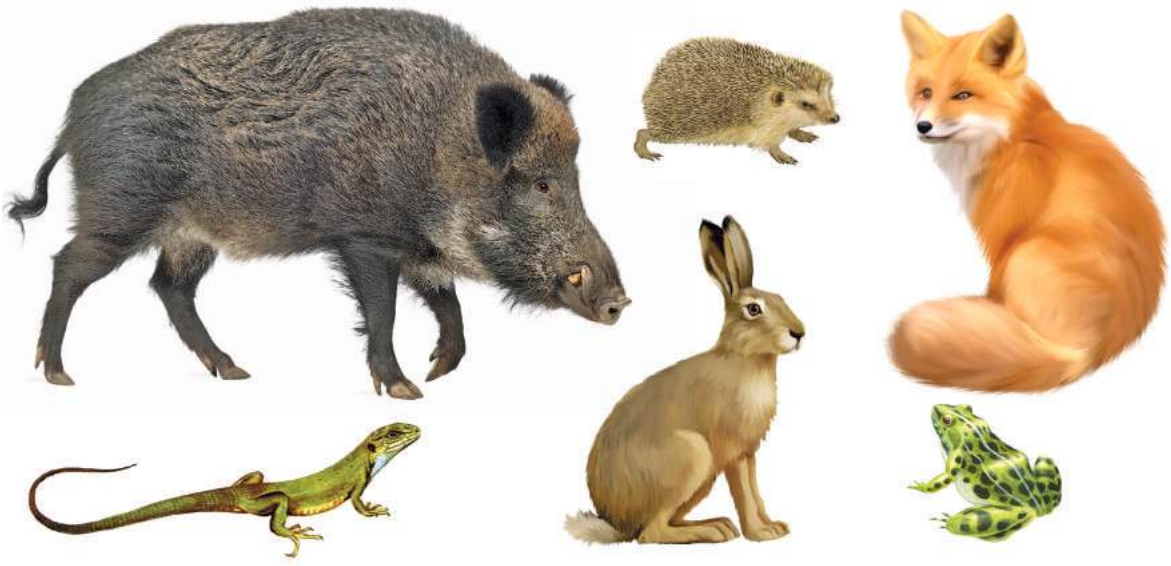

Дізнайся, як звірі піклуються про своїх малят.

Не галасуй серед природи.
Цим ти сприятимеш її збереженню.

ВЕСЕЛІ ПТАШЕНЯТА

З чим ти будеш працювати?

1. Розміть і виріж за шаблоном з картону одне коло великого розміру — «тулуб» пташки.

2. Виріж з кольорового паперу за шаблоном два кола меншого розміру: одне — для «крил», друге — для «дзьоба». Склади коло для «крил» навпіл і зроби надрізи по краю ножицями.

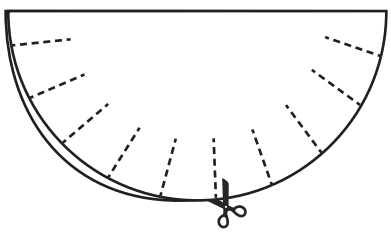

3. Склади навпіл половинку кола для «дзьоба» і відріж від нього половинку, як показано на фото 1–3. Зігни цю частину навпіл.

1

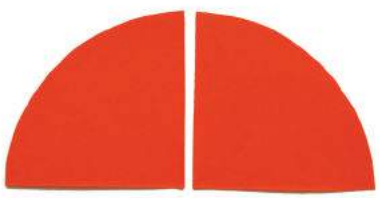

2

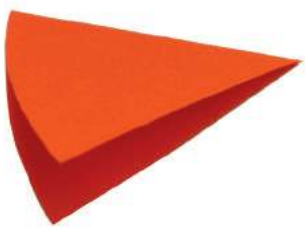

3

4. Розгорни «тулуб» пташки й приклей по центру з одного боку «дзьоб», а з іншого — «пір'їну» та «хвіст» пташки. Замість пір'я можна використати нарізаний смужками кольоровий папір.

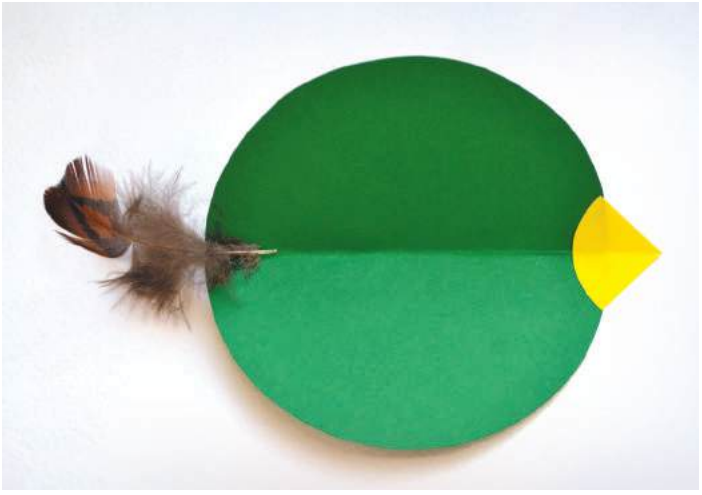

5. Приклей надрізаний кружечок для крил на згині, трохи змістивши до хвоста.

6. Оздоб пташку й приклей очі. Посади її в гніздо. Зроби їй подружку *(за бажанням)*.

Змайструйте пташкам гніздо, використовуючи штучну траву та паперову тарілку. Організуйте в класі виставку пташок.

З яких частин і деталей складається твоя пташка? Як швидко й правильно зробити розмітку деталей іграшки?

НЕ ЗАВДАВАЙ ШКОДИ ПРИРОДІ

Ти знаєш, що людина — це частина природи. Отож люди повинні охороняти природу.

Розгляньте малюнки. Як люди дбають про природу?

Бережи довкілля!

Розкажи, як люди піклуються про рослини та тварин там, де ти живеш.

Запитай у дорослих, які рослини та тварини твого краю потребують захисту.

Послухай оповідання.

Милосердна квітка

Виросла в полі квітка й раділа сонцю, світлу, теплу, повітрю, дощу, життю… А ще тому, що вона така гарна й може щодня радувати людей.

Росла вона, росла…

І раптом ішов хлопчик і зірвав квітку. Просто так, не знаючи навіть навіщо. Зім'яв і викинув на дорогу.

Боляче стало рослині, образливо.

Хлопчик не знав, що рослини, як і люди, можуть відчувати біль.

Але найбільше квітці було прикро, що її просто так, без будь-якої потреби зірвали й позбавили сонячного світла, тепла та нічної прохолоди, дощів, повітря, життя…

Останнє, про що вона подумала, це те, що все-таки добре, що вона не кропива. Адже тоді хлопчик неодмінно обпік би собі руку.

Квіточка, пізнавши, що таке біль, так не хотіла, щоб ще хоч комусь на землі було боляче…

За Є. Саніним

Розглянь малюнки. Розкажи, хто з дітей дбає про природу.

Запам’ятай цих тварин. Чи живуть вони у твоєму краї?

МАХАОН АПОЛЛОН

ЖАБА ГАДЮКА ПУГАЧ

Які рослини та тварини потребують охорони? Чому?

В Україні бурі ведмеді живуть у Карпатських горах. А затишних місць у лісах стає дедалі менше. Що ж робити, аби врятувати ведмедів? Не вирубувати ліси? Чи, може, переселити ведмедів у зоопарки? Як ти думаєш?

Знайчики дуже стурбовані тим, що в лісі, де побували учні, з'явилися зів'ялі квіти, потоптані гриби, зруйновані мурашники. Діти галасували так, що всі пташки полетіли з лісу. Вони дуже нашкодили природі. Знайчики б'ють на сполох — рослини та тварини можуть зникнути назавжди. А без них наше з вами життя неможливе. Люди не зможуть слухати пташиний спів. І все це через те, що дехто не знає правил поведінки в природі.

Розгляньте малюнки. Про що застерігають Знайчики дітей?

Поміркуй, що ти можеш зробити, щоб зберегти природу.

Збережи природу для прийдешніх поколінь!

ПАСХАЛЬНИЙ СУВЕНІР

З чим ти будеш працювати?

1. Розміть і виріж за шаблоном з кольорового картону 2 деталі «тулуба» курчатки.

2. Виріж із двостороннього кольорового паперу «дзьоб» і «чубчик» курчатки, приклей їх на зворотний бік однієї з деталей «тулуба», як показано на фото.

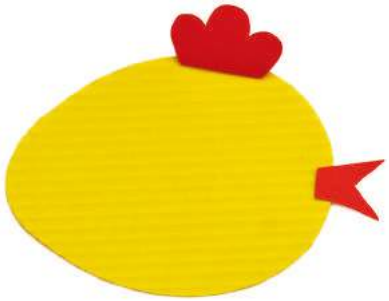

3. Приклей зверху другу деталь «тулуба», як показано на фото.

4. Оздоб курча: приклей «очі» та «крила», як показано на фото.

5. Виріж з гофрованого картону прямокутник для підставки. Зігни його навпіл, посередині зроби надріз. Устав курча в проріз. Таке з'єднання називається «замок».

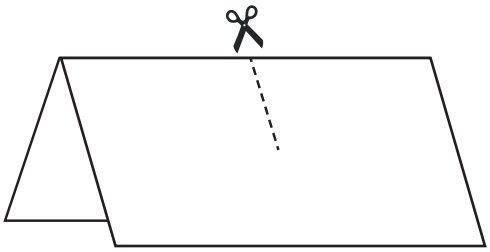

Склади план роботи з виготовлення великоднього зайця.

ПРИРОДНЕ Й СТВОРЕНЕ ЛЮДИНОЮ ДОВКІЛЛЯ

В Україні є заводи та фабрики. На заводах виробляють автобуси, тролейбуси, літаки, добрива… На фабриках шиють одяг і взуття, друкують книжки, виготовляють меблі, кондитерські вироби.

Які фабрики та заводи є там, де ти живеш?
Що на них виробляють?
Хто з твоїх рідних і знайомих працює на фабриці чи заводі?

На полях люди вирощують пшеницю й жито, соняшник і цукровий буряк, гречку, кукурудзу…

У садах вирощують яблука та груші, сливи й персики. Збирають щедрі врожаї полуниці, смородини та винограду.

Які культурні рослини вирощують там, де ти живеш? Дізнайся, як їх використовують.

У фермерських господарствах розводять корів, овець, свиней, коней, страусів… На великих птахофермах вирощують курей, індиків і качок. У ставках розводять рибу.

Розглянь малюнки та назви́ зображених тварин.

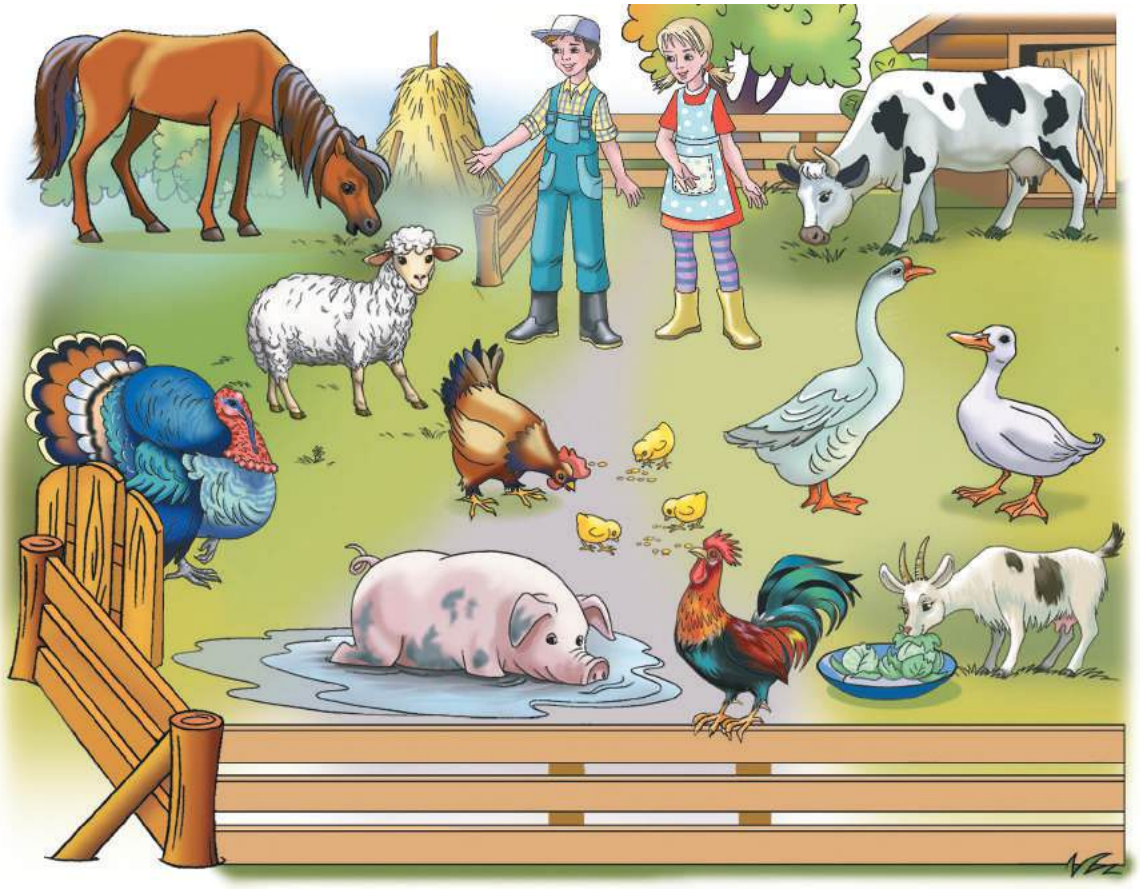

Чи є фермерські господарства там, де ти живеш?
Яких тварин у них розводять?

За якою рослиною чи твариною вам подобається доглядати?
Чому?
Запитайте в дорослих, чим відрізняється праця людей у місті й селі.

Які культурні рослини вирощують твої рідні?
Яких тварин вони тримають?
Чи допомагаєш ти їм?

Поважай працю людей!

Мої домашні помічники

Людина довго й наполегливо вивчала властивості природних тіл, навчалася пристосовувати їх для своїх потреб. Так з'явилися транспорт, будівлі, дороги, різні прилади та пристрої.

Розглянь малюнки. Розкажи про призначення зображених приладів. Які побутові прилади допомагають тобі вдома?

Поміркуй, чи можна ховатися в холодильнику, сушити волосся пилососом.

Як назвати зображені прилади одним словом?

Побутові прилади — помічники людей. Прилади та пристрої, які оточують тебе вдома, полегшують і пришвидшують виконання багатьох домашніх справ. Проте іноді вони можуть бути дуже небезпечними. Обов'язково треба знати правила безпеки під час користування електроприладами.

Обговоріть, яка небезпека очікує на дітей під час користування електроприладами.

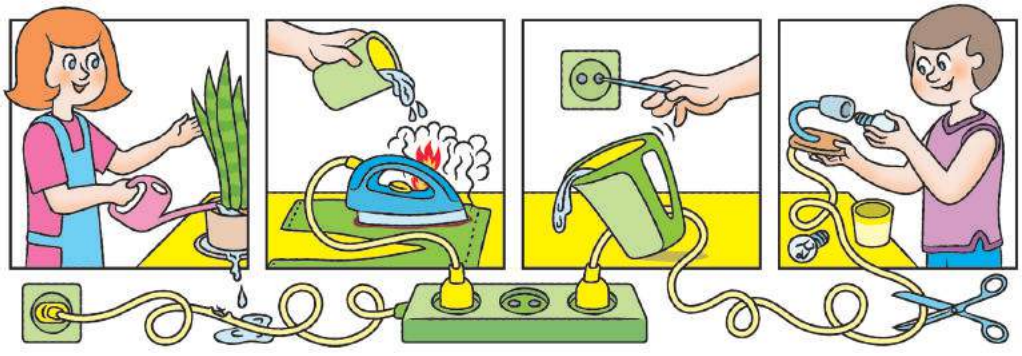

НЕ вмикай побутові електроприлади!
НЕ залишай праску ввімкненою!
НЕ грайся поблизу нагрівальних приладів!

Дізнайся в дорослих, як потрібно поводитися з побутовою технікою.

Порядок у домі

Кожен із нас повинен дбати про свій добробут. І ти також можеш прибирати власну кімнату, поливати кімнатні рослини, мити посуд. Якщо в тебе є брат чи сестра, краще встановити графік виконання цих завдань щосуботи чи в інший зручний день і час.

Розглянь малюнки.

Розкажи, що ти любиш робити вдома. Чи є в тебе обов'язки вдома? Як ти їх виконуєш?

Гра «Кожній речі — своє місце». Придумай умови цієї гри.

Послухай казку про дівчинку Іринку, яка розкидала іграшки.

Корисна порада

Клади свої речі завжди на місце! Ти заощаджуватимеш не тільки свій час, а й час інших членів своєї родини.

Не порушуй правила користування електроприладами!

ДОГЛЯД ЗА ВЗУТТЯМ

Для того щоб взуття завжди було чистим, охайним і довго слугувало, за ним треба доглядати.

Розглянь малюнки. Поясни, яких правил догляду за взуттям потрібно дотримуватися.

Назви́ предмети, які використовують для догляду за взуттям.

Чому взуття не можна сушити біля джерел тепла?

УЧУСЯ ЗАВ'ЯЗУВАТИ ШНУРКИ

З чим ти будеш працювати?

За поданими зразками навчися зав’язувати шнурки.

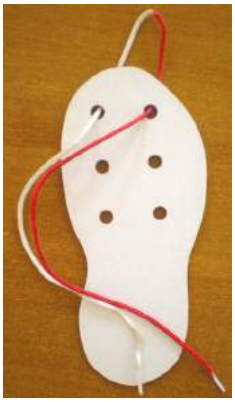

1

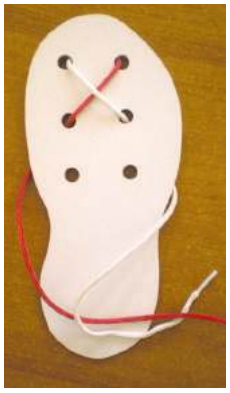

2

3

4

5

6

7

8

Зав’яжи шнурки іншим способом.

Допоможи своїм близьким у догляді за взуттям. Склади план роботи й виконай його самостійно.

ЗБЕРЕЖИ ПЛАНЕТУ!

Місце, де ти живеш, природа, що тебе оточує, об’єкти, створені людьми, — це твоє *довкілля*.

Розглянь малюнки. Визнач, що належить до неживої, а що — до живої природи.

Де б не знаходилася людина, з нею завжди є сонце, місяць, зорі, повітря, вода, земля, рослини, тварини, люди та створені людиною об’єкти.

Розглянь малюнки. Назви́ об’єкти, створені людиною.

У довкіллі постійно відбуваються якісь зміни, їх називають ***явищами природи***. Ти вже знаєш про деякі з них.

Загадки

Дерева під вікном
Облив хтось молоком.

Рано-вранці увесь світ
Вбрався в білий оксамит.
А як вітер нападе —
Оксамит цей опаде.

Золоті метелики з дерева летять,
Крильцями своїми сумно шарудять.

Ось по небу кінь біжить,
З-під копит вогонь летить,
А внизу земля дрижить.

Сонячне світло нагріває ґрунт, з поверхні водойми випаровується вода, іде дощ або сніг, дихають рослини, тварини й люди.

Склади розповідь про довкілля.

- До слів *сонце, соняшник, сонячний зайчик* добери інші слова та склади з них «павутинку думок»;
- добери два слова, які асоціюються з обраними словами;
- визнач тему майбутньої історії;
- склади усну міні-розповідь;
- презентуй її друзям.

Щоб створити необхідні для себе речі, людина довго й наполегливо вивчала властивості природних тіл, училася пристосовувати їх для своїх потреб.

КВІТКА СОНЦЯ

З чим ти будеш працювати?

1. Обведи та виріж за шаблонами 3 однакові кружечки й кружечок меншого розміру.

2. Склей кружечки між собою в центрі. Зроби надрізи по краях завдовжки з палець, провертаючи по колу.

3. Приклей кружечок коричневого кольору по центру великих кружечків.
Намалюй фломастером зернята, ніс, рот, очі соняшника або зроби аплікаційні.

4. Виріж стебло та 2 листки з паперу зеленого кольору за шаблоном або самостійно. Приклей їх на картонну трубочку.

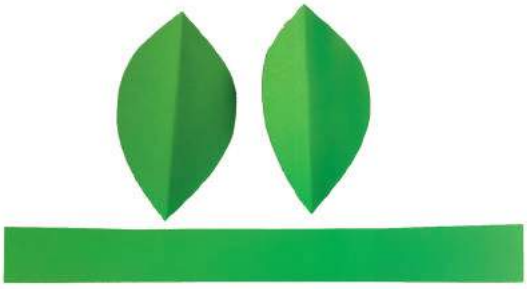

5. Приклей квітку соняшника вгорі картонної трубочки.

Створіть сонечко з долонь і прикрасьте ним клас.

Пригадай, як вирізати багато однакових деталей.

ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА ПРИРОДУ

Розглянь малюнки. Визнач, що належить до неживої, а що — до живої природи.

Пригадай, які рослини здавна шанують в Україні. Розглянь малюнок. Що ти знаєш про ці рослини?

За невтомну працю люди шанують лелек і ластівок.

Розкажи, за що шанують лелек і ластівок.

Тварини також потребують піклування й турботи.

Розглянь малюнки. Розкажи, як діти піклуються про тварин.

Які добрі справи ти зробив (зробила) для природи?
Чому потрібно охороняти рослини? Тварин?

Стану другом я природі!

Екологічний проект

Як облаштувати джерело

Подивись, як схиляються до джерела трави, кущі й дерева. Вони оберігають його від посухи, захищають від вітру.

Немає чистішої та смачнішої води, ніж джерельна. Джерельна вода чиста, холодна й смачна. Її приємно пити.

Цю маленьку водойму треба оберігати.

Перебуваючи біля джерела, поспостерігай, як виходить з нього вода.

Чи потребує джерело твоєї допомоги? Що ти можеш для нього зробити?

- Очистити від замулення.
- Прибрати сміття довкола нього.
- Прикрасити місце біля джерела.

Не скаламуть і ти джерело. Охороняй його чистоту!

Чиста вода — велике багатство.

Джерела потребують охорони.

КОЛЬОРИ ЛІТА

Нестримно ваблять до себе поле, річка, садок і ліс. Як гарно зараз у лісі! Яке розмаїття кольорів, форм і звуків пропонує літня пора.

Назви́ зміни, що відбуваються в природі влітку.

Послухай казку.

Якого вони кольору?

Жили-були собі брати-кольори. Ніколи не сиділи вони без діла. Увесь білий світ розфарбовували: землю й небо, сонце та місяць, моря й ріки, ліси та степи. Не шкодували барв і для квітів. Дійшла черга до ягід і плодів. Зелений колір каже братам:

— Давайте я їх сам розмалюю, а ви відпочиньте.

Тут озвався червоний колір:

— За те, що ти, брате, беручкий до роботи, тобі шана. А тільки кому ж до смаку зелені ягоди? Хто нестиглу ягоду куштувати схоче?

Провів своїм пензлем червоний колір — і почервоніли суниця з полуницею, смородина й горобина, брусниця, барбарис, журавлина, вишня та малина.

Побачив це чорний колір — і теж умочив у фарбу пензлик.

— А чим я гірший? Моя смородина буде чорною та достиглою, а горобина — чорноплідною й дозрілою. І чорницю з черемхою пофарбую моєю улюбленою чорною фарбою.

Як сказав — так і зробив.

Ось узялися за пензлі й інші кольори. Усі стараються: хто швидше, хто гарніше ягоди та плоди розмалює. Та й гарно ж виходить! Засяяли морошка з обліпихою оранжевою барвою. Черешні дісталися білий, жовтий, рожевий кольори, а сливі — ліловий та жовтий.

Розмалював сливу на свій смак і зелений колір, примовляючи:

— А моя слива й зеленою буде достиглою.

Пофарбував у цей колір також грона винограду й аґрус. І хоча зелені вийшли, та були смачні, соковиті й справді достиглі.

Так живуть і розмальовують білий світ брати-кольори: сонце й місяць, моря та ріки, ліси й степи, трави та квіти, плоди та ягоди.

За Б. Вовком

Якими рисами характеру автор наділив братів-кольорів?
Як вони допомагали один одному?
Чи доводилося вам спостерігати за кольорами літньої пори?

Розглянь малюнок. Розкажи, що діти роблять неправильно.

Запам’ятай правила поведінки на природі влітку.
НЕ грайся з вогнем!
НЕ розпалюй вогнище біля поля! У спекотну погоду розпалювати вогнище в лісі, поблизу мурашників, під деревами та кущами **ЗАБОРОНЕНО!**

Поспостерігай улітку:

- за об’єктами неживої та живої природи;
- за висотою сонця на небі;
- звертай увагу, яким буває літній день;
- за змінами, що відбуваються в житті рослин;
- замальовуй в альбом, що тобі найбільше сподобалося;
- запам’ятай тварин, яких довелося побачити влітку;
- за працею людей у саду, на городі й у полі;
- помічай, що люди виростили.

У лісі й полі, біля річки насолоджуйся природою. Бережи її!

Зміст

УКРАЇНИ ВЕСЕЛКОВИЙ СВІТ

МИ — ДІТИ ТВОЇ, УКРАЇНО! 4
Калина — символ України 8

ПО ЗЕМЛІ ІДЕ ЗИМА…

ПРО ЩО ШЕПОЧУТЬ ДЕРЕВА ВЗИМКУ? 10
Зимовий пейзаж 12
ДЕРЕВА, КУЩІ, ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ 14
Пластилін. Властивості пластиліну 18
Пластиліновий луг 19
КІМНАТНІ РОСЛИНИ 20
ҐРУНТ 22
Види роботи з пластиліном 24
Мишка 24
ТВАРИНИ ВЗИМКУ 26
Годівничка для птахів 30
ВІД НАСІНИНКИ ДО РОСЛИНКИ 32
Оздоблення горщика для квітів 34
ЯК ХЛІБ НА СТІЛ ПРИЙШОВ 36
УКРАЇНСЬКИЙ ПОСУД 39
Глечик 40
ОВОЧІ ТА ФРУКТИ НА НАШОМУ СТОЛІ 42
Конверт з паперової серветки 46
Вітрило 47

БАРВИСТИЙ ВІНОЧОК ВЕСНИ

ОЙ ВЕСНА, ВЕСНА — ДНЕМ КРАСНА 48
Гірлянда з паперових квітів 56
РІЗНОМАНІТНІСТЬ РОСЛИН НАВЕСНІ 58
Сувенір для мами 62

РАННЬОКВІТУЧІ ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ 64
Першоцвіти 68
ВЕСНЯНІ ТУРБОТИ ТВАРИН 70
Веселі пташенята 72
НЕ ЗАВДАВАЙ ШКОДИ ПРИРОДІ 74
Пасхальний сувенір 78
ПРИРОДНЕ Й СТВОРЕНЕ ЛЮДИНОЮ ДОВКІЛЛЯ 80
Догляд за взуттям 84
Учуся зав'язувати шнурки 84
ЗБЕРЕЖИ ПЛАНЕТУ! 86
Квітка Сонця 88
ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА ПРИРОДУ 90

ЛІТО, ЛІТЕЧКО ПРИЙШЛО

КОЛЬОРИ ЛІТА 92

Навчальне видання

Андрусенко *Ірина Володимирівна,*
Котелянець *Наталка Валеріївна,*
Агєєва *Олена Володимирівна*

Я досліджую світ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти

(У 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено.

В оформленні підручника використано матеріали з інтернет-видань,
що знаходяться у вільному доступі.

Художники: В. Дунаєва, Т. Семенова, Ю. Мітченко, Н. Мордас

Редактор *Н. Забаштанська*
Художній редактор *О. Андрущенко*
Технічний редактор *Л. Ткаченко*
Комп'ютерна верстка *Г. Нурко*
Коректори *І. Барвінок, С. Бабич*

Підписано до друку 13.07.2018. Формат 84×108/16.
Папір офс. № 1. Гарнітура PetersburgC.
Друк офс. Ум. др. арк. 10,08. Обл.-вид. арк. 16,491.
Ум. фарбовідб. 40,32
Наклад 14 653 прим. Зам. №

Видавництво «Грамота»,
вул. Паньківська, 25, оф. 13, м. Київ, 01033.
Тел./факс: (044) 253-98-04, тел.: 253-90-17, 253-92-64.
Електронна адреса: info@gramota.kiev.ua
www.gramota.kiev.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України
суб'єктів видавничої справи ДК № 341 від 21.02.2001 р.

Віддруковано з готових діапозитивів видавництва «Грамота»
у ТОВ «Поліпрінт», 04074, м. Київ, вул. Лугова, 1А.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України
суб'єктів видавничої справи ДК №1250 від 27.02.2003 р.

ПРАВИЛА ДРУЖБИ

Якщо ти умієш щось робити, навчи однокласників. Завжди допомагай їм.

Якщо ти маєш цікаві книги чи іграшки, поділися з однокласниками.

Якщо твої однолітки роблять щось погане, зупини їх.

Не сварися з друзями. Намагайся завжди бути дружелюбним.

Не зазнавайся й не вихваляйся, якщо в тебе краще виходить.

Сприймай зауваження з честю. Учися приймати допомогу товаришів. Не забувай подякувати!

ISBN 978-966-349-693-1